

court acting in dualist state. This approach was, however not upheld in further jurisprudence of the Australian High Court namely due to quite harsh response of administrative bodies and subsequent legislation which has further been adopted to specifically address this issue by Australian parliament. This does not, however deny the case's significance in terms of scholarly attention to interpretation issues it has raised.

Ukraine can view this case as an example as it does have its own problems with the status and interpretation of international treaties in domestic legal system. Unlike common law countries adhering to dualist approach to international law reception, Ukrainian Constitution recognizes ratified international treaties to be part of domestic legislation automatically, however it is silent on the status of these treaties in Ukrainian domestic legislation which at times causes certain problems with their interpretation and implementation.

The article makes a try to solve the abovementioned issues by referring future interpreters to an alternative approach of international treaties' interpretation to Article 8 of the Constitution of Ukraine dealing with the rule of law principle. It is the author's position stipulated in the article that applying Article 8 in terms of the interpretation of international treaties in Ukrainian domestic law enriches the argumentation and shall be viewed as primary source of application to the issue.

Keywords: international treaties, interpretation, legitimate expectations, priority of international treaties, Australia, migration law, children's rights.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-48

УДК 340.13

*Ілона Василівна Камінська,
доцент, докторант відділу
теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
ORCID: 0000-0001-9458-9730*

СУД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ІСТОРІОГРАФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДжЕРЕЛ, ОПУБЛІКОВАНИХ У ПЕРІОД 1957-1992 РР.

Постановка проблеми. Дослідження правової природи Європейського Союзу (далі – ЄС)* та його інституційної системи не обмежуються вітчизняною доктриною, а, навпаки, ґрунтуються переважно на іноземних джерелах. У попередніх публікаціях, присвячених огляду джерел про Суд ЄС, ми проаналізували наявні вітчизняні наукові праці, провели їх класифікацію за напрямками досліджень і правовими школами, проте без дослідження іноземного наукового доробку забезпечити всеосяжність наукового пізнання не видається можливим. Вітчизняні науковці у своїх дослідженнях, присвячених функціонуванню Суду ЄС, досить часто посилаються на іноземних авторів у контексті теми здійснюваного ними дослідження. Але таке цитування не може переходити із одного дослідження в інше, оскільки одного лише посилання не достатньо для комплексного бачення того, в який період розвитку європейської інтеграції ця думка була викладена автором, в контексті яких історико-правових подій зазначені висновки були зроблені і чи релевантні ці джерела стосовно сучасного етапу організації та функціонування Суду ЄС. А тому для всебічного дослідження засад організації та функціонування Суду ЄС виникла потреба проаналізувати іноземний науковий доробок із цієї тематики та визначити основні сфери наукового пізнання, здійсненого у цих працях, систематизувавши їх за періодами і піднятою у них тематикою.

* Для полегшення сприйняття тексту аббревіатуру ЄС застосовано для позначення Європейського Союзу, так і Європейської Спільноти, адже це назви однієї наднаціональної організації на різних етапах її існування. Розшифровувати цю аббревіатуру пропонується відповідно до контексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вивчення та аналізу європейських наукових джерел, присвячених європейській інтеграції, праву ЄС та інституціям ЄС, у своїх працях звертались: І. Баркалова, Є. Горюнова, Є. Кіш, О. Ковальова, Т. Комарова, В. Копійка, В. Муравйов, В. Опришко, Р. Петров, І. Піляєв, В. Посельський, О. Трегуб, Т. Шинкаренко, І. Яковюк, О. Шпаковича та ін. Проте у вітчизняній доктрині відсутній історіографічний аналіз, систематизація та періодизація європейського доробку, присвяченого засадам організації та функціонування Суду ЄС. Для всебічного аналізу цієї інституції така систематизація джерел та їх групування за періодами забезпечить актуальне посилання на них та відтворення їх змісту відповідно до конкретного періоду функціонування Суду ЄС.

Мета статті. Проаналізувати і систематизувати іноземні наукові джерела з питань правової природи Суду ЄС, засад його організації і функціонування та виокремити основні теми досліджень, властивих для кожного періоду розвитку європейської інтеграції, що в подальшому сприятиме визначенню актуальних напрямів наступних досліджень.

Основні результати дослідження. Здійснивши пошуковий запит у міжнародних електронних бібліотечних фондах, ми виявили значний масив наукових публікацій, що так чи інакше стосуються Суду ЄС, географія яких простягається від Європи до Америки. З розвитком міжнародного права та з формуванням наднаціональних правових систем світ перестав існувати, представлений в уяві наукової спільноти як набір відокремлених держав з притаманним для кожної з них правопорядком, які вчені досліджували у контексті порівняльного правознавства. Сьогодні ж перед наукою стоїть завдання вивчити правові порядки новостворених суб'єктів міжнародного права як таких, що мають вплив на національні держави, адже навіть за умови, що такі держави не входять до їх складу, їх правові системи змінюються під впливом функціонування інституцій інтеграційних об'єднань.

Такий вплив на європейські національні правопорядки та на правову систему України має ЄС і рішення, прийняті його інституціями. Важливою інституцією ЄС, яка визначає тенденції розвитку європейського права, є Суд ЄС. Рішення протягом усього часу його функціонування мали неабиякий вплив на національні правові системи держав – членів ЄС та міжнародний правовий порядок, адже вони впливали на утвердження нового наднаціонального правового порядку у новому інтеграційному суспільстві.

Якщо проаналізувати перші наукові дослідження про Суд ЄС, то безумовно найбільше їх кількість було проведено європейськими науковцями, особливо таких країн, як Великобританія, Італія, Бельгія, Люксембург, Німеччина, Франція, для яких розвиток права ЄС та наслідки прийнятих Судом ЄС рішень мали безпосередній вплив на їх національний правопорядок. Це пов'язано також з тим, що кожна із цих держав має укорінені конституційні традиції та систему права, яку вони не охоче бажали змінювати під тиском економічної інтеграції, але при цьому виявляли інтерес до поширення спільних демократичних цінностей на європейському просторі як гарантії забезпечення солідарності та єдності цілей.

Для системного опрацювання наявних іноземних публікацій ми здійснили їх систематизацію за часовим критерієм, відповідно до якого усі знайдені публікації, у яких так чи інакше досліджувався Суд ЄС, ми поділили на три періоди, а саме: I період (1957–1992 рр.); II період (1992–2007 рр.); III період (2007–до сьогодні). За основу поділу було взято періодизацію розвитку європейської інтеграції, а точніше основні її етапи. I період – створення та функціонування Європейських Спільнот (починаючи з Римських договорів до підписання Маастрихтського договору); II період – утворення Європейського Союзу (підписання Маастрихтського, Амстердамського, Ніццького договорів); III період – функціонування Європейського Союзу в сучасному вигляді (після підписання Лісабонської угоди і дотепер).

Результати наукових досліджень, проведених у проміжках вказаних періодів, яскраво демонструють неоднозначність розвитку сценарію європейської інтеграції та роль Суду ЄС у цих процесах. На кожному з виділених етапів риторика правників щодо функціонування Суду ЄС змінювалася від критики до захвату, що вказує на неоднозначне сприйняття ними принципів його функціонування, яке робило процес розвитку європейської інтеграції непрогнозованим. Розвиток євроінтеграції через практичне застосування державами – членами та інституціями ЄС договорів, а також їх тлумачення Судом ЄС, яке мало правотворчий характер, зробили процес інтеграції не штучно вивченим, а природним у новому суспільному розвитку.

Саме тому багато наукових висновків, зроблених у працях першого і другого періодів, на сьогодні не актуальні, адже фактичний стан європейської інтеграції доводить неможливість реалізації

тенденцій, закладених у них. Найбільш хибними дослідженнями виявились ті, у яких Суд ЄС оцінювали через набір шаблонних ознак, властивих судовим органам національних держав чи міжнародних інституцій. Більш наукоємними стали ті дослідження, які орієнтувались на аналіз, критику та систематизацію судової практики і її кореляцію з євроінтеграційними процесами, адже у них можна простежити розвиток судової доктрини. Примітним також є те, що в рішеннях Суду ЄС, особливо раннього періоду, є чимало посилань на наукові праці, що свідчить про синергію науки і судової практики, спрямовану на побудову правової системи ЄС та розвиток євроінтеграції.

Враховуючи велику кількість наукових праць, опублікованих на кожному етапі розвитку ЄС, у цій статті буде представлено огляд наукових джерел I періоду.

У I періоді повномасштабні дослідження засад організації та функціонування Суду ЄС беруть свій початок із 70-х років XX ст., тобто маже через 20 років активного його функціонування та появи перших знакових судових рішень, в яких науковці роздивились фундаментальні ознаки правового порядку, який формується у ЄС, зокрема такі, як: верховенство права ЄС, його прямий вплив та фундаментальні права приватних осіб.

Найбільш актуальною темою наукових досліджень того періоду було питання забезпечення права приватних осіб на судовий захист в Суді ЄС. Це питання було обумовлене тим, що нові наднаціональні інституції на виконання договорів приймали рішення та акти, які мали безпосередній вплив не на уряди держав, а на громадян держав-членів. Тобто адміністрація над людьми розширилась, а отже, громадяни мали б отримати і відповідний спосіб судового захисту від дій та рішень таких інституцій. Водночас Суд ЄС прийняв ряд судових рішень, якими розтлумачив положення договорів таким чином, що їх реалізація забезпечує право на захист приватних осіб від новостворених інституцій, які знаходяться за межами їх національного конституційного ладу, проте їх акти безпосередньо впливають на права приватних осіб [1; 2].

Однією з фундаментальних праць, присвячених цій тематиці, була монографія Г. Шермерса. У цій праці автор визначає спільні ознаки між Судом ЄС та Верховним Судом США (в ранній період його розвитку), які полягають в тому, що ці інституції є конституційними судами, які покликані забезпечувати законність та розвиток права в новому суспільстві, вказуючи на життєво важливу їх роль у захисті прав людини від зростаючого впливу адміністрації. Вказане дослідження присвячене правовій природі судового захисту у сфері права ЄС та стосується таких питань, як: правовий порядок ЄС, роль національних судів у правовій системі ЄС, судовий захист при оскарженні актів інституцій ЄС та актів держав-членів, структура та організація Суду ЄС. У системі судового захисту основну роль у захисті прав приватних осіб автор відводить національним судовим органам через взаємодію із Судом ЄС, який виносить попередні рішення і сприяє національним судам у застосуванні права ЄС. В цьому дослідженні значну увагу автори приділили аргументації Суду ЄС, наведених у його рішеннях, та обґрунтуванню нового підходу до верховенства права в умовах правової системи ЄС. Автор стверджує, що основною особливістю правопорядку ЄС, яка відрізняє його від міжнародного права, є те, що він не потребує ратифікації державами-членами, оскільки має пряму дію, що робить його однорідним для всіх національних порядків незалежно від застережень, які містяться в національному законодавстві [3].

До питань судового захисту приватних осіб у межах правопорядку ЄС також звертались такі науковці, як Г. Бебр [4], А. Барав [5], П. Дюбуа [6], Ж.-В. Луї [7], Т. Мюллер-Гейдельберг [8], М. Лежен [9], П. ван Дейк [10], П. Горі [11], Х. Расмусен [12], К. Хардінг [13], А. Тот [14]. Географія проведених досліджень та широке наукове представництво (французькі, німецькі, англійські, нідерландські вчені, які долучились до аналізу роботи Суду ЄС в зазначений період) вказують на надзвичайну актуальність цієї тематики.

Окремо також досліджувались рішення Суду ЄС на предмет застосованих у них методів інтерпретації права, відповідно до яких науковці порівнювали цю інституцію з іншими національними судовими органами. Аналізуючи рішення Суду ЄС на предмет обраного методу тлумачення, правники вказували, що найбільш використовуваним методом був теологічний метод судового тлумачення, оскільки право ЄС ще тільки розвивалось, і тлумачити положення договорів можливо було лише стосовно тексту преамбули та цілей визначених у них [15; 16; 17].

Не менш актуальним серед наукових доробків того часу стало монографічне дослідження Г. Бебра, присвячене розвитку судового контролю в ЄС, в якому автор ставив за мету простежити розвиток юриспруденції щодо різних аспектів судового контролю в рамках правового порядку

ЄС та визначити його фактичний стан. У своєму дослідженні науковець звертається до аналізу і критики судової практики не лише Суду ЄС, а й національних судів, де аналізує ефективність дії спільного правопорядку та його дотримання державами-членами. Автор уникає цитування тогочасних наукових публікацій, зазначаючи, що висловлені у них ідеї розвитку європейської інтеграції так і не були реалізовані [18].

Крім того, автор звертається до аналізу доктрини судового контролю в ЄС, яку Суд ЄС безпосередньо сформував у своїй практиці, а опосередковано національні судові інституції. На думку науковця, Суд ЄС здійснює прямий судовий контроль через реалізацію наданої йому юрисдикції розглядати справи за позовом суб'єктів правового порядку ЄС (в тому числі фізичних і юридичних осіб) щодо законності дій інституцій; дотримання та виконання зобов'язань державам-членами та приватними особами, виконання позадоговірних зобов'язань. Опосередкований судовий контроль, на думку Г. Бебра, здійснюють національні суди, які в той період часу тільки почали застосовувати статтю 177 Римських Договорів, яка передбачала процедуру звернення до Суду ЄС з питань правового статусу права ЄС та меж його дії в їх державах. Реалізація зазначених положень договорів була важливою як з точки зору визнання верховної юрисдикції Суду ЄС у питаннях тлумачення права ЄС, так і з позиції забезпечення єдиного підходу до застосування та розуміння положень договорів на території всіх держав-членів.

Похідною від судового контролю темою було дослідження правової природи взаємодії національних судових інституцій і Суду ЄС та їх впливу на рівномірне застосування правопорядку ЄС і органічне його поєднання з національним правопорядком. Наукову увагу зазначеним питанням приділяли Г. Бебр [19; 20; 21; 22], Дж. Шоу [23], Ф. Якобс [24]. Також науковці аналізували право ЄС на предмет його відповідності системі загальних прав людини, вказуючи, що незважаючи на те, що договори не містять розділу про загальні права людини, разом з тим вони не можуть суперечити Європейській конвенції з прав людини і Соціальній хартії [25; 26].

Неабиякий резонанс серед науковців, які досліджували Суд ЄС на початковому етапі його функціонування і до прийняття Маастрихтського договору, спричинило питання судового активізму, який одні правники засуджували, а інші вважали важливою складовою діяльності цієї інституції, що сприяла розвитку європейської інтеграції.

Критики судового активізму звинувачували Суд ЄС в тому, що він перебирає на себе законодавчу функцію, на здійснення якої його не було уповноважено державами-членами під час підписання договорів. Їх критика була аргументована тим, що Суд ЄС, в обхід вищих національних судових органів та урядів держав-членів, встановив верховенство права ЄС, використавши для цього суди нижчих інстанцій. Проте ті, хто мав більш прогресивні погляди на правову природу Суду ЄС, зауважували, що законотворча функція є похідною від судової функції, а її активне здійснення Судом ЄС зумовлене складністю і надмірною тривалістю прийняття рішень іншими інституціями, оскільки представники держав-членів не могли дійти одностайності у визначенні правового регулювання з певних питань, що призводило до затяжного правового вакууму і загрожувало єдності держав-членів у питаннях досягнення цілей, встановлених договорами. Більш детально з тогочасними поглядами на судовий активізм можна ознайомитись у працях Дж. Бентгоетха [27], Ж. Булуа [28], Дж. Вінтер [29], Ж. Вейлера [30], А. Дашвуда [31], К. Діплока [32], М. Капелетті [33; 34], Дж. Коппела, А. О'Ніла [35], Г. Копеніка [36], Т. Купманс [37], Г. Манчіні [38], П. Пескаторе [39], Х. Расмусена [40; 41], Е. Штейн [42] та ін.

Варто відзначити, що важливий внесок щодо розуміння справжньої правової природи Суду ЄС було зроблено працями, написаними суддями Суду ЄС та генеральними адвокатами, оскільки вони мали безпосередніми творцями його практики. Їх публікації містять аналіз рішень Суду ЄС з позиції безпосередніх учасників їх ухвалення. А враховуючи, що в той час кожне рішення було визначним для формування нового інтеграційного правопорядку, то мотивацію прийняття того чи іншого рішення можна якраз простежити у публікаціях, написаних суддями і генеральними адвокатами.

Серед таких наукових публікацій, написаних суддями Суду ЄС, заслуговують на увагу монографічні праці Р. Лекура (судді Суду ЄС від Франції), який у 1967–1976 рр. обіймав посаду президента Суду ЄС. У своїй монографії під назвою «Європа суддів» Р. Лекур поєднує теорію і практику застосування основних принципів права ЄС, таких, як прямий вплив, верховенство права, та описує структуру правопорядку ЄС, як автономного та інтегрованого в національні правопорядки, на відміну від міжнародного права, яке проходило процедуру ратифікації, і подекуди не всі нор-

ми однаково застосовувались в національних державах. За відомостями відомих з його біографії, він був тим суддею, який переконав суддів ЄС визнати верховенство права ЄС над національним і його пряму дію [43].

Обіймаючи посаду президента суду ЄС, Р. Лекур був ініціатором ідеї поширення права ЄС через тісну комунікацію з національними судами. За його сприяння було проведено значну кількість конференцій та просвітницьких заходів за участю національних суддів, що позитивно впливало на розвиток інституту звернення національних судів до Суду ЄС за попереднім рішенням, та утвердило практику прямого застосування права ЄС в національних судах, що сприяло єдиним підходом до його застосування та тлумачення [44; 45].

Цікавий огляд історії розвитку Суду ЄС від Плану Шумана до створення ЄС здійснив М. Ланграж, який входив до складу розробників Римських Договорів, а потім працював генеральним адвокатом в Суді ЄС. Як розробник Римських Договорів, зокрема положень, що стосуються Суду ЄС, М. Ланграж також відомий як правник, який аргументував, що Суд ЄС має відмінну правову природу від міжнародних судових інституцій, а правопорядок ЄС є похідним від міжнародного права, проте не є його галуззю [46; 47].

Окремі наукові дослідження були присвячені впливу суддів Суду ЄС на розвиток європейської інтеграції та становлення права ЄС [48; 49; 50].

Ближче до завершення I періоду та напередодні підписання Маастрихтського договору в наукових джерелах почали з'являтися праці, присвячені реформуванню Суду ЄС, в яких закладалась думка про створення регіональних судів, які перейняли б частину юрисдикційних повноважень Суду ЄС, а останній мав би стати вищою інстанцією. Зокрема, такі думки викладені в статті Ж.-П. Жаке [51]. Але як показує досвід, вони не віднайшли своєї реалізації.

Висновки. Загалом увесь науковий доробок I періоду був покладений в основу наступних досліджень, в яких визначальним було питання конституціоналізації договорів та конституційної юрисдикції Суду ЄС.

Попри складність пошуку та відтворення наукових джерел про Суд ЄС, опублікованих у період зародження ЄС, нам все-таки вдалося їх опрацювати та систематизувати.

Застосувавши до віднайдених джерел систематизацію за часовим критерієм та розділивши їх на три періоди, а саме: I період (1957–1992 рр.); II період (1992–2007 рр.); III період (2007 – до сьогодні), нам вдалося виокремити джерела, які були написані на початку створення та функціонування Суду ЄС, та згрупувати їх за напрямками дослідження. Починаючи з Римських договорів до прийняття Маастрихтського договору, було опубліковано велику кількість праць з питань організації та функціонування Суду ЄС, які були написані французькими, німецькими, італійськими, нідерландськими вченими та юристами-практиками. Їх праці, без сумніву, свідчать про визначний вклад у розвиток інтеграційних процесів, адже викладені у них тези стосувались практичних аспектів роботи Суду ЄС та впровадження права ЄС у національні правопорядки.

У своїх працях європейські науковці нерідко порівнювали Суд ЄС з Верховним Судом США на ранніх етапах його функціонування, а сам Союз і його договори наділяли особливими ознаками федералізму і конституціоналізму [52].

Проте чим далі відбувається розвиток ЄС, тим частіше науковці констатують факт появи абсолютно унікальної форми об'єднання держав, яка виходить за межі класичного поняття федералізму. Такі висновки стають очевидними щоразу, коли правники починають аналізувати засади організації та функціонування інституцій ЄС та порядку їх взаємодії, який має свої особливості порівняно з засадами федеративного політичного устрою.

Спільною рисою всіх наукових досліджень, присвячених ЄС, незалежно від географії їх проведення, наукових переконань правників та їх поглядів на європейську інтеграцію є те, що вони ґрунтуються на аналізі судової практики Суду ЄС – інституції, яку всі без винятку правники визнають найавторитетнішою, віддаючи їй роль локомотива розвитку європейської інтеграції та формування права ЄС. Такого висновку правники доходять у своїх дослідженнях, описуючи новели правового розуміння інтеграційного права, які сформульовані в судовій практиці Суду ЄС, та оцінюючи їх вплив на інтеграційні процеси і побудову сучасної правової системи ЄС. Архітектура рішень Суду ЄС, формування у них спільних для всіх держав-членів принципів права та правового регулювання, заснованого на рівності, соціальній справедливості з послідовним курсом на досягнення цілей інтеграційного об'єднання та орієнтацією на досягнення економічного добробуту в Європі, вивели

цю інституцію за межі судового контролю – на рівень флагмана побудови нового правопорядку в наднаціональному просторі. Спільним науковим доробком правників також є висновок про те, що ця судова інституція не є чимось однозначно подібним до судових органів національних держав чи міжнародних судових органів, а вирізняється з-поміж них особливими засадами організації та функціонування.

Серед найвідоміших правників, які досліджували різні аспекти діяльності Суду ЄС, можна назвати: А. Барава, Г. Бебра, Дж. Вейлера, Д. Велброка, П. Горі, П. Ван Дейка, П. Дюбуа, Ж.-П. Жаке, М. Капелетті, Д. Кілінга, М. Лангража, М. Лежена, Р. Лекура, Ж.-В. Луї, Г. Манчіні, Т. Мюллер-Гейдельберга, П. Пескаторе, Х. Расмусена, А. Тота, К. Хардінга, Г. Шермерса, Дж. Шоу, Ф. Якобса та інших. Їх праці є основою наукового доробку I періоду (1957–1992 рр.) функціонування Суду ЄС.

Згрупувавши опрацьовані джерела, які опубліковані в I періоді, ми виокремили ряд актуальних тем, що стосувалися окремих аспектів функціонування Суду ЄС, зокрема: захист приватних осіб у правопорядку ЄС; методи тлумачення у рішеннях Суду ЄС; судовий контроль в ЄС; правова природа взаємодії національних судових інституцій і Суду ЄС та їх вплив на рівномірне застосування правопорядку Спільноти і органічне його поєднання з національним правопорядком; судовий активізм; принципи права ЄС; роль суддів ЄС у розвитку європейської інтеграції.

Враховуючи, що Суд ЄС виник як новітня форма судової інституції, науковці та правники того періоду по-різному описували його правову природу, не завжди надаючи об'єктивні оцінки діяльності цієї установи. А тому не кожна праця є доктринальним джерелом, актуальним на сьогоdnішній період розвитку Суду ЄС, але кожна з них містить аналіз судової практики того періоду з оцінкою відповідно до тогочасного стану європейської інтеграції та її сприйняття через призму наукового світогляду авторів.

Список використаних джерел

1. *Case C-26/62: NV Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*, C-26/62, EU:C:1963:1.
2. *Case C-6/64: Flaminio Costa v E.N.E.L.*, Reference for a preliminary ruling: Giudice conciliatore di Milano – Italy, Case 6-64, EU:C:1964:66.
3. *Schermers Henry G.* Judicial Protection in the European Communities: second edition. Deventer: Kluwer, 1983. 455 p.
4. *Bebr G.* Judicial remedy of private parties against normative acts of the European Communities: The role of exception of illegality. *Common Market Law Review*. 1966. Vol. 3. P. 7–31.
5. *Barav A.* The exception of illegality in Community Law; A Critical Analysis. *CML Review*, 1974. 366 p.
6. *Dubois P.* L'exception d'illégalité devant la Cour de Justice des Communautés européennes. *CDE*, 1978. 411 p.
7. *Louis J.-V.* De l'exception d'illégalité dans la jurisprudence de la Cour des Communautés européennes. *Revista de derecho y jurisprudencia de Administración* (Montevideo), 1965. P. 119-120.
8. *Müller-Heidelberg T.* Schutzklauseln im europäischen Gemeinschaftsrecht: dissertation. Hamburg, 1970. 334 p.
9. *Lejeune M. A.* Un droit de temps de crise: Les clauses de sauvegarde de la CEE. Brussels, 1975. 311 p.
10. *Dijk van P.* Judicial Review of Governmental action and the requirement of an interest to sue. *Alphen a/d Rijn/ Maryland USA/The Hague*, 1980. P. 284 – 305.
11. *Gori P.* Les clauses de sauvegarde des traités CECA et CEE. Brussels, 1966. 239 p.
12. *Rasmussen H.* Why Is Article 173 Interpreted Against Private Plaintiffs? *European Law Review*, 1980. Vol. 5. P. 112–127.
13. *Harding C.* The Private Interest in Challenging Community Action. *European Law Review*, 1980. Vol. 5. pp. 354–361.
14. *Toth A.* Legal Protection of Individuals in the European Communities: Remedies and procedures North-Holland Publishing Company, 1978. 226 p.
15. *Kutscher H.* Methods of interpretation as seen by a judge at the Court of Justice. *Judicial and Academic Conference*, 27–28 September 1976. Luxembourg, 1976. P. 1-5.
16. *Hamson C.* Methods of interpretation. A Critical Assessment of the Results. *Judicial and Academic Conference*, 27–28 September 1976, above n 6 at II-3 and III-3 respectively. Luxembourg, 1976. P. 11 – 15.
17. *Meersch van der W.* L'ordre juridique des Communautés européennes et le droit international. *Revue internationale de droit comparé Année*, 1980. P. 847 – 849.
18. *Bebr G.* Development of judicial control of the European Communities. *Springer Science + Business Media B.V.*, 1981. 822 p.
19. *Bebr G.* The Existence of a Genuine Dispute: An Indispensable Precondition for the Jurisdiction of the Court under Article 177 EEC Treaty? *17CMLRev*, 1980. P. 525 – 537.
20. *Bebr G.* Arbitration tribunals and Article 177 of the EEC Treaty. *Common Market Law Review*, 1985. P. 489 – 504.
21. *Bebr G.* Preliminary Rulings of the Court of Justice, their Authority and Temporal Effect. *Common Market Law Review Volume 18, Issue 4*, 1981. P. 475 – 507.

22. *Bebr G.* The Rambling Ghost of «Cohn-Bendit»: Acte Clair and the Court of Justice. *Common Market Law Review*, Volume 20, Issue 3, 1983. P. 393 – 693.
23. *Shaw J.* Article 177 EEC — The Organic Connection Between National Courts and the European Court of Justice. *European Community Law*, 1993. P. 135-150.
24. *Jacobs F.* Which courts and tribunals are bound to refer to the European Court? 2 *ELRev*, 1977. P. 119 – 121.
25. *Mendelsohn M.* The European Court of Justice and Human Rights. *Yearbook of European Law*, 1981. Vol. 1, Issue 1. P. 125–165.
26. *Lord MacKenzie Stuart.* The European Communities and the Rule of Law. The Hamlyn Lectures twenty-ninth series. Published by Stevens & Sons Limited of 11 New Fetter Lane, London, 1977. 154 p.
27. *Bengoetxea J.* The legal reasoning of the European Court of justice. Oxford: Clarendon Press, 1993, 294 pp.
28. *Boulouis J.* A propos de la fonction normative de la jurisprudence. Remarques sur l'oeuvre jurisprudentielle de la Cour de Justice des Communautés européennes. *Mélanges offerts à Marcel Waline : le juge et le droit public*, 1974. T. 1. P. 149-162.
29. *Winter J.* Direct Applicability and Direct Effect – Two Distinct and Different Concept in Community Law. *Common Market Law Review*, 1972. Vol. 9. P. 425–438.
30. *Weiler J.* The Court of Justice on Trial. 24 *C.M.L.Rev.*, 1987. P. 555-589.
31. *Dashwood A.* The Principle of Direct Effect in European Community Law. *Journal of Common Market Studies*, 1978. Vol. 16. P. 229–245.
32. *Diplock K.* The courts as legislators. *Oxford Journal of Legal Studies*, 1989, Vol. 9, No. 4. P. 441-462.
33. *Cappelletti M.* Is the European Court of Justice Running wild? *European Law Review*, 1987. Vol. 12, Issue 1. P. 3–17.
34. *Cappelletti M.* The Law-Making Power of the Judge and its Limits: A Comparative Analysis. *Monash University Law Review* 15, 1981. P. 15-54.
35. *Coppel J., O'Neill A.* The European Court of Justice: Taking Rights Seriously? *Common Market Law Review*, 1992. Vol. 29. P. 681–692.
36. *Köpenik G.* Die Ausweitung der Rechtssetzungsbefugnisse der Europäischen Gemeinschaften durch den Europäischen Gerichtshof, Thesis München, 1974. 225 p.
37. *Koopmans T.* The Roots of Judicial Activism, Protecting human rights: The European Dimension (1988). *Studies in honour of G.J. Wiarda*, 1988. 11 p.
38. *Mancini G.* Attivismo e autocontrollo nella giurisprudenza della Corte di Giustizia, in *Riv. dir. eur.*, 1990. P. 229-240.
39. *Pescatore P.* The Doctrine of Direct Effect: An Infant Disease of Community Law. *European Law Review*, 1983. Vol. 8. P. 155–177.
40. *Rasmussen H.* The European Court's Acte Clair Strategy in C. I. L. F. I. T.; Or: Acte Clair, of Course! But What Does it Mean? *European Law Review*, 1984. Vol. 9. P. 242–259.
41. *Rasmussen H.* On law and policy in the European Court of Justice. *Martinus Nijhoff Publishers*, Dordrecht, 1986. 555 p.
42. *Stein E.* Lawyers, Judges and the Making of a Transnational Constitution. *The American Journal of International Law*, 1981. Vol. 75, No. 1. pp. 1-27.
43. *Lecourt R.* L'Europe des Juges. Brussels : *Établissements Emile Bruylant*, 1976. 334 p.
44. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/162021972.pdf>
45. *Lecourt R.* Le rôle de la Cour de Justice dans le développement des Communautés. *European Yearbook*, 1976. Vol. 24. P. 19–41.
46. *Lagrange M.* La Cour de justice des Communautés européennes du plan Schuman à l'Union européenne. *Mélanges Fernand Dehousse, la construction européenne*. Paris; Bruxelles : *Fernand Nathan/Éditions Labor*, 1979. Vol. 2, P. 132.
47. *Lagrange M.* The Court of Justice as a Factor in European Integration », *The American Journal of Comparative Law*, 15 (4), 1966-1967. P. 709-725.
48. *Schermers G.*, The European Court of Justice: Promoter of European integration, *The American Journal of Comparative Law*, 1974. Vol. 22, No. 3. P. 444-464.
49. *Wyatt D.* The Direct Effect of Community Social Law – Not Forgetting
50. *Directives.* *European Law Review*, 1983. Vol: 8. P. 241.
51. *Waelbroeck M.* Can the Court of Justice Limit the Retrospective Operation of its Judgements? *Yearbook of European Law*, Volume 1, 1981. Issue 1. P. 115–123.
52. *Jacqué J.-P., Weiler J.* On the road to European Union – a new Judicial architecture. *Common Market Law Review*, 1990. Vol. 27. P. 187–223.
53. *Lenaerts K.* Constitutionalism and the Many Faces of Federalism. *American Journal of Comparative Law*, 1990. Vol. 38, No. 2. P. 205–263.

Камінська І. В. Суд Європейського Союзу: історіографія європейських джерел, опублікованих у період 1957–1992 рр.

У статті викладено результати аналізу іноземних наукових публікацій, які стосуються засад організації та функціонування Суду ЄС, опублікованих у період 1957–1992 рр. Такий часовий проміжок було застосовано відповідно до запропонованої у статті систематизації іноземних публікацій, в основу якої покладено ключові етапи європейської інтеграції. Усі іноземні джерела, опубліковані у зазначеному періоді, нами було проаналізовано за тематикою проведених досліджень та згруповано за тематикою. Так, нами було виявлено, що у період 1957–1992 рр. актуальними темами досліджень, присвячених Суду ЄС, були: захист приватних осіб у правопорядку ЄС; методи тлумачення у рішеннях Суду ЄС; судовий контроль в ЄС; правова природа взаємодії національних судових інституцій і Суду ЄС та їх вплив на рівномірне застосування правопорядку Спільноти і органічне його поєднання з національним правопорядком; судовий активізм; принципи права ЄС; роль суддів ЄС у розвитку європейської інтеграції.

Ключові слова: Суд ЄС, судовий активізм, правопорядок ЄС, принципи права ЄС, рішення суду ЄС.

Kaminska I. V. Court of Justice of the European Union: historiography of European sources published in the period 1957–1992

Before proceeding to the analysis and characterization of foreign publications, all the sources we found were systematized according to the time criterion, according to which all the publications found, which in one way or another examined the Court of Justice, we divided into three periods, namely: I period (1957–1992); II period (1992–2007); III period (2007–present). The division was based on the periodization of the development of European integration, or rather its main stages. And the period – the creation and functioning of the European Communities (from the Treaties of Rome to the signing of the Maastricht Treaty); II period – the formation of the European Union (signing of the Maastricht, Amsterdam, Nice treaties); Period III – the functioning of the European Union in its modern form (after the signing of the Lisbon Treaty and until now). Thanks to this systematization, we were able to demonstrate what topics were relevant among scholars in a particular period of development of integration and functioning of the Court of Justice. The main presentation of the material is devoted to the results of the analysis of foreign scientific publications concerning the principles of organization and functioning of the Court of Justice published in the period 1957–1992. We found that most scientific papers were published by scientists from Great Britain, Italy, Belgium, Luxembourg, Germany, France which account for a significant share of the work of judges and Advocates-General of the Court of Justice. All foreign sources published in this period were analyzed by us on the subject of research and grouped by subject. Thus, we found that in the period 1957–1992, current research topics on the Court of Justice of the EU were: protection of individuals in the EU law and order; methods of interpretation in the decision of the Court of Justice of the EU; judicial control in the EU; the legal nature of the interaction between national judicial institutions and the Court of Justice and their impact on the uniform application of the Community legal order and its organic combination with the national legal order; judicial activism; principles of EU law; the role of EU judges in the development of European integration.

Keywords: EU Court, judicial activism, EU legal order, principles of EU law, EU court decision.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-49